

REDOVNICE KĆERI BOŽJE LJUBAVI U KOMUNISTIČKIM ZATVORIMA

Donosimo kratke crtice o uzničkim danima šest mučenica, redovnica družbe Kćeri Božje ljubavi u poslijeratnim komunističkim zatvorima, koje su nevino osuđene a njihove optužnice nisu nikada pronađene.

»Tajno smo se pričestile i plakale od radosti!«

Slavica Buljan

— Žensku redovničku zajednicu družbu Kćeri Božje ljubavi za odgoj ženske mladeži osnovala je u Beču g. 1868. učiteljica Franziska Lechner. Nakon ponovne uspostave crkvene hijerarhije u Bosni i Hercegovini, sarajevski nadbiskup dr. Josip Stadler pozvao je sestre g. 1882. u Bosnu. Utemeljiteljica je odmah odgovorila na poziv i ubrzo sa sestrama Austrijankama i Slovakinjama osnovala dvije škole, g. 1882. godine Zavod sv. Josipa u Sarajevu i 1883. Zavod kraljice svete krunice u Tuzli. Uz zavode su organizirane i ekonomije koje su prehranjivale sestre, djevojke i siromašnu djecu: »Betanija« kod Sarajeva i »Josipovac« kod Tuzle. Na poziv franjevca o. Franje Franjkovića one su također otvorile i pučku školu u Breškama nedaleko od Tuzle. Družba je sagradila g. 1893. i sarajevski Zavod sv. Augustina, u kojem je bila škola na njemačkom jeziku.

Prosvjetiteljski dar Bosni i Hercegovini

U sarajevski su zavod dolazile djevojke iz svih krajeva, ne samo Bosne i Hercegovine nego i iz Hrvatske. Važna je povijesna činjenica da je dalekovidna utemeljiteljica s. Franziska Lechner osnovala prvu žensku učiteljsku školu u Sarajevu u kojoj su školovane brojne učiteljice, što je bio veliki dar Bosni i Hercegovini u vidu prosvjetiteljstva i školovanja ženske djece. Od samog početka gradili su se i proširivali novi školski objekti jer je uvijek bilo tijesno zbog sve brojnih učenica, sve dok zavod nije dosegao svoj konačni izgled s crkvom Kraljice svete

krunice, te sakralne ljepotice grada Sarajeva. Školu su pohađala djeca svih nacionalnosti. U zavodu je uz učiteljsku školu bila i pučka škola, te različite stručne škole.

Svoj je procvat Zavod sv. Josipa u Sarajevu doživio između 1900. i 1918. godine kada su se i djevojke Hrvatice iz Bosne i Hercegovine te iz Hrvatske počele javljati u samostan i pomalo zamjenjivati inozemne sestre koje su umirale, ili su se poslije Prvoga svjetskog rata morale vratiti u svoju domovinu. Raspadom Austro-Ugarske, 1919, osamostalila se Provincija Božje providnosti sa sjedištem provincijalne uprave u Sarajevu. No, tijekom kasnije povijesti bilo je teškoća i kušnja, posebice kad je nastupila Kraljevina SHS te Kraljevina Jugoslavija, kako to svjedoče samostanske kronike.

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata sestarske škole, usprkos silno velikim poteškoćama, posebice oko prehrane, nisu prestale raditi. Vrijedne sestre, čija 83 groba prekrivaju »Betaniju«, namrle su kruha za sve; radilo se, preživljavalo i strahovalo. Teški ratni udarac sestre su pretrpjele u pokolju Drinskih mučenica u

Goraždu i na Romaniji, te paljenju Marijina doma na Palama od četnika 15. prosinca 1941. Vrijedno je ponovno se prisjetiti tih mučenica, danas službenica Božjih: s. Jule Ivanišević, s. Berchmane Leidenix, s. Krizine Bojanc, s. Antonije Fabjan i s. Bernadete Banje.

Kolači i sedam ruža na pladnju

Strašan udarac nanesen je družbi Kćeri Božje ljubavi, kao i drugim redovničkim zajednicama u Bosni i Hercegovini, g. 1945. kada im je komunistička Jugoslavija oduzela sve školske i samostanske objekte, i k tome im zabranila nositi redovničko odijelo. U roku od 24 sata sestre su morale napustiti sve zavode, ekonomije i odmaralište sv. Antuna na Ili-dži. Neke su se sestre smjestile u franjevačkom samostanu u Fojnici, neke su otišle rodbini, druge se pokušale skloniti u Hrvatskoj. Međutim, nastupila su nova poratna progona: pozivanje sestara učiteljica i ravnateljica na sud, ispitivanje, preslušavanje, uhićivanje i zatvaranje. Mnoge su sestre saslušavane i praćene do sudnice i ispitivaonice, kao da su razbojnici, naoružanom pratnjom. Preslušavane su danu i noću. Preslušavanju je znalo biti nazočno i po šest naoružanih partizanskih oficira.

Preko noći neke su od njih postale uznice osuđene na teški zatvor: S. M. Maristela (Marica) Dolenc rođena je 27. veljače 1907. u Koprivničkom Ivancu od oca Stjepana i majke Dore rođ. Sipiš, a redovnica je postala 6. kolovoza 1927. Kao učiteljica predavala je u sarajevskome Zavodu sv. Josipa u Sarajevu. Poslije rata poglavari su je

premjestili u Koprivnicu, ali je jednoga dana Ozna došla po nju te ju je jedan vojnik pod oružjem sproveo vlakom do Sarajeva u zatvor. Ona mu je, prema kasnijem kazivanju, na putu dala svoje kruške koje je ponijela sa sobom. U zatvoru, najveći dio u Zenici, provela je 5 godina, od čega sedam mjeseci u samici. Njezina optužnica jednostavno je »nestala« i nikada nije pronađena. Molila se da joj Bog dadne znak da je Njegova volja što je u zatvoru. Jednoga dana

● S. Alojzija Caratan, s. Ljiljana Abianac i s. Maristela Dolenc s još tri susestre iz družbe nevine su osuđene na tamničko uzništvo

stražar joj je donio pladanj kolača i na njoj sedam ruža. S. Maristela se iznenadila, jer poslani paketi obično nisu stizali do nje. Kolače je dala stražaru a ruže je uzela sebi prisjetivši se da je toga dana bio blagdan Sedam žalosti Blažene Djevice Marije. Shvatila je to kao Gospin znak i poruku kako je bolje da je ona u zatvoru nego njezine učenice. Nikad nije doznala tko joj je poslao ruže i kolače, ali je otada lakše podnosila zatvorske teškoće i samoću. Poslije zatvora bila je domaćica Doma umirovljenika u Travniku. Radila je savjesno i odgovorno više od 20 godina. Istodobno bila je poglavarica u samostanu u Travniku a kasnije u Granešini kod Zagreba, te više godina provincijalna ekonomica. Preminula je u Zagrebu 17. listopada 1994. Pokopana je na Mirogoju u Zagrebu.

Bezuspješna zamolba komesaru

Sestra Filomena (Marija) Zavodnik rođena je 4. listopada 1900. u slovenskome mjestu Sveti Martin Štaj od majke Marije Zavodnik a ime oca nije poznato. Završila je osnovnu školu, redovnica je postala 6. kolovoza 1927. Tamnovala je u Zenici jer su je optužili da je »šurovala s Nijemcima«. Ni njezina optužnica nije sačuvana. Nije mogla ništa raditi u zatvoru jer je bila nemoćna, a poslije je otišla u Austriju. Preminula je u Breitenfurtu 31. svibnja 1977, gdje je i pokopana.

Sestra Alojzija (Štefica) Caratan rođena je 8. veljače 1905. u Višegradu u Bosni od oca Jure i majke Antonije rođ. Crnić. Otac je bio pravnik i vrlo imućan čovjek. Štefica je postala redovnica 20. ožujka 1929. godine, studirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, govorila je njemački. Već 1935. generalna glavarica ju je postavila za ravnateljicu Zavoda sv. Josipa u Sarajevu. Bila je u samici godinu dana na nekom zatvorskom tavanu

u Albaharijevoj ulici, čak i tijekom jake zime. Otac ju je pokušao preko nekog političkog komesara osloboditi, ali bez uspjeha. U zatvoru je bila sveukupno 14 mjeseci u Sarajevu i u Zenici. Poslije zatvora došla je u Zagreb i zaposlila se na Staroslavenskom institutu. Nikad nije htjela pričati o zatvorskim danima preminuvši u Zagrebu 4. srpnja 1995. Pokopana je u Granešini kod Zagreba.

Sestra Paulina (Slavka) Jergović rođena je 26. travnja 1909. u Sarajevu od oca Marka i majke Sofije rođ. Paškvan. Redovnica je postala 15. kolovoza 1933. godine, a kao učiteljica također je predavala u Zavodu sv. Josipa u Sarajevu. Bila je odličan matematičar. U zatvoru je provela pet godina u Zenici. Nitko nikada nije video optužnicu, a o svom zatvoru šutjela kao »voskom zalivena«. Preminula je u Granešini kod Zagreba 25. srpnja 1990, gdje je i pokopana.

Sestra Huberta (Brigita) Ciglar rođena je 6. siječnja 1912. u Lukavcu kod Tuzle od oca Josipa i majke Berthe rođ. Sudikatus. Redovnica je postala 15. kolovoza 1933. godine, a po zanimanju je bila učiteljica i orguljašica, pa je predavala u Zavodu sv. Josipa u Sarajevu. Poslije rata premještena je u Supetar na otok Brač, gdje ju je uhitila Ozna i dovela u Split, a iz Splita u sarajevski zatvor. U zeničkom zatvoru provela je tri godine zbog optužbe da je dala jod i zavojekom ustaši. Nema ni njezine optužnice. Preminula je 15. kolovoza 1998. u Splitu, gdje je i pokopana.

Sestra Ljiljana (Katica) Abianac rođena je 15. prosinca 1919. u Bodovaljcima kod Nove Gradiške od oca Ivana i majke Terezije rođ. Ivanišević. Redovnica je postala 2. veljače 1940. Po zanimanju je bila učiteljica i orguljašica. Provela je dva mjeseca u zatvoru u Sarajevu, a do njezine optužnice nitko nije mogao doći. Radila je kasnije kao katehistica i od-

gajiteljica djevojaka. Preminula je u Granešini 19. listopada 2005, gdje je i pokopana.

Križ i krunice pravljene od kruha

Obično su sestrama sve oduzeli, a samo su nekima ostavili časoslov. Krunice su pravile od kruha kao i križ na zidu. Najteža je bila samica, puna štakora. Jedino su s. Huberti Ciglar ipak ostavili kovčević koji joj je pet mjeseci bio jastuk. Juhu bi čuvari često donijeli do vrata i prolili je, pakete bi otvorili i posuli duhanom da hrana ne bude jestiva. Sestri Huberti se prijetio stražar rekavši da ima samo pet minuta vlast, zaklao bi je kao životinju. Dužnost mu je bila ložiti vatru izvana ali je njezinu peč namjerno držao hladnu.

S. Huberta je ipak zapisala: »Željelo smo se ispovjediti i pričestiti, ali kako? Svećenici su nam povremeno dali odrješenje s druge strane terase jer drugačije nije moglo. Tu su osim naših sestara bile i sestre Krvi Kristove, dvije sestre sv. Križa, jedna franjevkica, te milosrdnice. Bilo nas je u jednoj velikoj sobi oko 20 časnih sestara i 25 gospođa i djevojaka.

S. Maristela je radila u šivaonici, s. Paulina i ja smo plele, s. Filomena je bila stara i nije mogla ništa raditi. Bila je norma, ja sam zaostajala, pa je na mene stražarica vikala. Jedan šumar nam je donio kriomice posvećene hostije koje je poslao jedan svećenik. Tajno smo se pričestile. Plakale smo od radosti. Božić smo slavile tajno. Jednom smo se čak usudile donijeti i bor. Ja sam pod bor stavila Malog Isusa. Došao je stražar i rekao da maknem tu 'bebu' da ne vidi upravnik.

Bilo je vrlo teškog rada. Išli smo sedam kilometara daleko. Trebalo je promijeniti korito rijeci, pa smo kopali kanal da je skrenemo. Čizme na nogama smo imali s različitim brojevima. Na jednoj nozi br. 45 a na drugoj br. 40. Punili smo vagone tom blatnom zemljom. To je bilo teško. Kao da su htjeli samo da nas muče. Jednom sam rekla da su mi partizanske pjesme izišle na vrh glave. Otada sam samo te pjesme morala svirati. Tada sam bila bačena u samicu. Izveli su me iz samice kad se jedna žena objesila u samici. Vraćena sam ponovno k sestrama. U Zenici su nam uzeli redovničko odijelo, dobili smo kombinzone. Nogavice duge da sam ih po tri put morala zavrati. Spavale smo na podu. Ležale smo kao sardele jedna do druge. To je bilo tako mučno i neugodno. Noge su mi bile jako otečene od teških čizama. ■

● Nekadašnja zgrada Zavoda sv. Josipa u Sarajevu koja im je g. 1945. oduzeta